

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת בהר-בחקותי

הנכס היקר מכל

א' - השכל היקר - 1 | ב' - שומרים על השכל - 3 | ג' - שומרים על הבית - 5

בוודאי שיש לפדות אותנו, ועליו להיות חופשי לשוב לזכויות המשפחתיות שהיו לו. אבל ה' מזהיר אותנו: ערכיו והשקפותיו של האיש הזה היו נתונים תחת השפעתו של האדון הנוכרי שלו, ואין לאפשר לו להשפיע על המשפחה.

התורה מלמדת אותנו כאן יסוד חשוב ביותר - כמה גדולה האחריות המוטלת עלינו להישמר מפני השפעת הגויים. אפילו יהודי ירא שמים - מאחר והוא חי בין הגויים, עלינו להיזהר כעת מפני השפעתו. עלינו להתגונן מפני מה שהוא עלול לעשות לנו, מפני הנזק שהוא עלול לגרום לנו או למשפחתנו.

אכן, דברים כגון אלה נשמעים לנו קיצוניים מדי. הלא היהודי הזה לא מכר את עצמו ללא כל סיבה; הוא היה מרושש. בסך הכל הוא רצה להאכיל את עצמו ואת בני משפחתו. והוא הרי קרוב משפחה שלנו וגם אחי יהודי. והוא שומר תורה ומצוות. הפסוק לא מדבר על אדם שאינו מאמין בה', שאינו מאמין בתורה מן השמים. באותם ימים לא היה דבר כזה. כל יהודי היה שומר תורה ומצוות - מי יותר ומי פחות - אבל כל יהודי היה מאמין. כיצד יתכן אפוא שהתורה נותנת פסק שכזה - להישמר מפני היהודי הזה שרכש חלק מהשפעות הגויים, בכך שחי ביניהם?

יקרותו של השכל

אולם האמת היא שאנחנו לא מבינים את זה רק משום שאיננו מבינים את משמעותו של שכל טוב, איננו מבינים מה רב ערכו, עד כמה הוא עדין, והחשוב מכל - מהן ההשלכות של שכל טוב.

א' - השכל היקר

ברוך שובך!

בסוף פרשת בהר אנחנו קוראים בתורה אודות שני יהודים, שמפאת עניותם נאלצו למכור את עצמם כעבדים - אחד מהם מכר את עצמו ליהודי ואילו חבירו מכר את עצמו לגוי. וכעת, בהגיע שנת היובל, זוכים שניהם לשוב ולהיות בני חורין.

עם זאת, יש לשים לב לשינוי משמעותי בין שני המקרים הללו. אצל הראשון, זה שהיה משועבד לבן-ישראל, אומר הפסוק: "וַיָּצֵא מֵעֶמְקָא הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ וְשָׁב אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ" (ויקרא כה, מא). ואילו אצל חבירו שנמכר לגוי לא מוזכרות המילים האחרונות הללו, אלא כתוב רק: "וַיָּצֵא בְּשָׁנַת הַיּוֹבֵל הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ" (שם פסוק נד) - וזהו. לא מוזכר שהוא שב אל משפחתו, אל האחים, הדודים ובני הדודים.

והנה, ברור לנו שהוא כן שב אל משפחתו. שום דבר אינו מונע ממנו מלחזור למקום מגורי אבותיו, לחיים שהיו לו לפני שמכר את עצמו. הלא כעת הוא אדם חופשי.

מתחים בתוך המשפחה

אלא שכאן התורה באה ללמד אותנו יסוד חשוב ביותר. נכון, זכותו המלאה לשוב אל משפחתו כמובן. אבל המשפחה, הם אלו שצריכים להיזהר! בגלל השנים שבהם התגורר בין הגויים - שאליהם הוא מכר את עצמו מרצונו החופשי, השי"ת ממליץ למכריו ולבני משפחתו להיזהר מלהתחבר אליו.

בחיים שעליו לעמוד על המשמה, כל כך הרבה דברים יקרים שעליהם צריך הוא להגן.

שמירה מעולה

אך כל אותם דברים שעליהם מוטל עלינו לשמור מחוירים ביחס לדבר החשוב מכל שעליו צריך להגן: "מִכָּל מְשָׁמְרָא" - יותר מכל הדברים שעליו לשמור עליהם, "נִצָּר לְבָבָא" - שמור על השכל, על הדעת. שלמה המלך מלמד אותנו שיותר ממה שצריך לשמור על הכסף או על הבריאות, צריך אתה לשמור על השכל. כי הדעת היא יקרה יותר מכל דבר אחר.

וממשיך שלמה ומסביר: "כִּי מִמְּנֵה תוֹצְאוֹת חַיִּים" - כי אופי שכלו של האדם משפיע על כל תוצאות חייו. "חיים" כוללים לא רק את חיי העולם הזה אלא גם את חיי העולם הבא; אופי הדעת של האדם יקבע את אופי חיי הנצח שלו. האושר הנצחי הצפון לנו לעולם הבא תלוי באופי הדעת שרכשנו בעולם הזה.

ממוח בשר - לשכל של תורה

אנחנו נמצאים בעולם הזה בעיקר כדי לרכוש דעת; כדי לקחת את מוח הבשר שלנו, ולהפך אותו לשכל של תורה. ולכן עלינו לשמור על הדעת "מִכָּל מְשָׁמְרָא" - יותר מכפי שאנו שומרים על כספינו, חיינו, וחיי ילדינו. כי עם כל חשיבותם של עניינים אלו, אין בעולם דבר יותר יקר-ערך מאשר מה שנמצא בין שתי האוזניים שלנו.

תארו לעצמכם שבתוך הראש שלנו, במקום קילו-ארבע-מאות של מוח, היינו נושאים משקל זהה של יהלומים. ונניח שכל מי שהיה תופס אותנו בסמטה אפלה יכול היה לבקוע את ראשינו ולהתעשר - אין ספק שלא היינו פוסעים לבד ברחוב, גם לא בשעות האור. היינו נאלצים ללכת בליווי שומרי ראש חמושים.

עלינו להבין אפוא שגם כעת יש לנו צורך בשומרים חמושים. אם תסתכלו על אנשיה של החברה שמביאה משלוחים של מוזמנים לבנק, שני שומרים קופצים מתוך הרכב - אחד מהם נושא בידו שק של כסף, ואילו חברו מחזיק בידיו רובה, ומביט סביב. יש כאן לימוד עבורנו. בפעם הבא, כדאי לך לעצור ולהביט בנעשה. זה משל

הבה נטה אוזן אפוא למישהו שכן הבין זאת. בספר משלי (ד, כג), שלמה המלך מעניק לנו עצה טובה: "מִכָּל מְשָׁמְרָא נִצָּר לְבָבָא כִּי מִמְּנֵה תוֹצְאוֹת חַיִּים". והנה, שלמה המלך נוקט במילה 'לב', אבל כבר אמרנו פעמים רבות, ואף הבאנו ראיות לכך, שבכל התנ"ך, כאשר מוזכרת המילה 'לב', הכוונה היא לשכל, למחשבות והשקפות¹. לא מדובר ברגשות גרידא כפי שהמילה 'לב' משמשת אצלנו. 'לב' בלשון התנ"ך פירושו הבנה, דעת, שכל. נמצא אפוא ששלמה מלמד אותנו שיותר מכל דבר אחר, מוטל עלינו לשמור על שכלנו.

חובת השמירה

והנה, אנחנו יודעים שהתורה דורשת מאיתנו לשמור על הרבה מאוד דברים. על פי דין מחויב האדם לשמור על בטיחותו, על חייו. צריך לנעול את הדלתות כל הזמן. יש אנשים משוגעים, אנשים שמקומם בכלא או על הכסא החשמלי, שמתהלכים חופשי ברחובות קריה יומם ולילה. אז שמרו על חייכם! וודאו שבדלתות בתיכם מותקנים מנעולים תקינים. וכך גם לגבי החלונות; על החלונות להיות מוגנים כל הזמן. ובפרט כשיש ילדים בסביבה. אסור לנהוג ברשלנות ולהשאיר חלון פתוח במקום שבו ילדים משחקים.

אבל לא רק על החיים באופן כללי צריך לשמור, אלא גם על הפרטים. צריך לשמור על השיניים. על האדם לוודא שכל שיניו ישארו עמו כמה שיותר זמן. צריך לצחצח שיניים בכל לילה לפני שהולכים לישון, אחרת הם יירקבו וינשרו. צריך לשמור על כל דבר בגוף שה' נתן לנו. זהו חיוב.

וכך גם מחוץ לגוף. על האדם לשמור על ממונו, על רכושו - זוהי חובה שהתורה מטילה עלינו. אסור לבזוז ממון או לאפשר לו להתקלקל. שום דבר לא נכנס לרשותך בטעות. כל חפץ שיש לך, הופקד בידיך בנאמנות על ידי הקב"ה. הוא בחר בך לשמש כשר האוצר שלו.

נמצא שיהודי שומר תורה ומצוות הוא אדם זהה. אין מושג של יהודי רשלן, שכן יש יותר מדי דברים שעליהם מוטל עליו לעמוד על המשמה, כל כך הרבה תחומים

1. עי' באבן עזרא על הפסוק "וְאֶהְיֶה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ כְּכָל לְבָבְךָ" (דברים ו, ה): "הלב הוא הדעת והוא כנוי לרוח המשכלת כי היא המרכבה הראשונה, וכן חכם לב קונה לב".

וזאת משום שהשכל האנושי הוא הכלי הרגיש ביותר שיש. מה שחודר פנימה - עושה רושם. ולא רושם חולף, אלא כזה שמכרסם בתוך הראש. הנכס היקר ביותר, הנכס שהוא חייך בשני העולמות, הוא גם הדבר הרגיש והפגיע ביותר בעולם.

ב' - שומרים על השכל

הבנק פתוח...

והנה, בכל הנוגע לשמירה על הממון, הבריאות והחיים, ניתן להתוות כללים בסיסיים, ששמירה עליהם תוודא את בטיחותך. מי שינקוט בצעדי זהירות נחוצים ולא ינהג ברשלנות, יהיה שמו. בדרך כלל זה מספיק.

אבל השכל זה סיפור שונה לחלוטין; אי אפשר לשמור על השכל בלא לנקוט בצעדים קיצוניים ביותר, כי הוא מותקף מכל עבר. אנשים, תמונות, מילים, שיחות, פרסומות. מטח בלתי-פוסק של השפעות נכנס לנו אל תוך הראש. ויש לכך השפעה. בהחלט. בלתי אפשרי אחרת. ולכן מורה לנו החכם מכל אדם: "מִכָּל מְשָׁמֵר נֶצַח לְפָנָי" - עלינו לשמור על השכל ולהגן יותר מכפי שאנו שומרים על כל דבר אחר.

אלא שבימינו אנשים עושים את ההפך. הם עסוקים בלשמור על הכל מלבד על הנכס החשוב מכל. הראש שלהם פתוח לרווחה. תארו לעצמכם סניף של בנק בשעות הלילה - דלתות הבנק פתוחות לרווחה, ואפילו הכספות שבפנים פתוחות לרווחה. מנהל הסניף פרש לביתו לשנת לילה; כולם ישנים, אין שומרים, והכל פתוח. מה הייתם אומרים על כזה בנק?

ובכן, אנחנו גרועים יותר מזה, כי הבנק שלנו פתוח לרווחה. האוזניים שלנו פתוחות כל הזמן, העיניים שלנו פתוחות כל הזמן, וכל מה שנכנס - ברוך הבא.

הכל פתוח

הולך לו אדם רחוב, ומסתכל סביב. השוטה הזה מסתכל בכל מקום. אתה לא שומר על העיניים? אין לך ממה לחשוש? האיך מבין אילו דברים נשפכים לך כעת אל תוך הראש?

שנועד עבורך. צריך להציב שוטר בכל אזור, וכן לפני העיניים. וצריך לשמור עליהם יותר מכפי ששומרים על משלוח המזומנים, כי אין בעולם דבר יקר יותר מאשר השכל.

רגישותו של השכל

והנה, ישנה סיבה נוספת מדוע עלינו לשמור על שכלנו יותר מעל כל דבר, והיא, שמלבד היותו של השכל הדבר היקר ביותר שיוכל להיות לנו אי פעם, הרי שהוא גם הרגיש ביותר. מה שאתם שומעים כעת היא נקודה חשובה ביותר - בכל היקום כולו אין דבר רגיש כמו השכל האנושי. השכל חשוף להשפעה מבחוץ, יותר מהמכשור הרגיש ביותר.

נסביר את הדברים. נניח ואתה אדם מלא וגדוש בתורה, ממש עד למעלה מראשך. ומלבד זאת, להבדיל, אתה גם מלא בידע כללי. אתה יודע הכל. אתה יכול להשיב לכל טענה של אפיקורסות. קראת את ספריהם, ואתה יודע מה לומר להם. אתה ממש מלא עד להתפקע בידע. יש לך ראש אדיר! מרשים ביותר!

השפעתן של מילים נבובות

וכעת אתה פוסע ברחוב, ואתה רואה מולך איזה הלך מרופט. ברור לך שהאיש בקושי יודע לקרוא. לכתוב? בכלל לא בטוח. ככל הנראה אין לו פרוטה בכיס, ובין כה וכה הכיסים שלו הם מהסוג שמן הסתם אינם יודעים לשמור על פרוטה. בקיצוה, בן אדם כישלון - מכף רגל ועד ראש. וחדל האיש הזה, בשעה שהוא עובר על ידך, קורא לעברך: "יהודי מלוכלך".

והנה, אתה יצאת זה עתה מהמקלחת, בעוד שהטיפוס שכנגדך בכלל שכח מתי היתה הפעם האחרונה שהתרחץ. נודף ממנו ריח של אורוות סוסים ביום קשה במיוחד. כך שעל פי היגיון, אין כל מקום להערה שהפריח. זה אפס אפסים. ובכל זאת, דבריו גורמים לך תחושת נחיתות.

אל תגיד שזה לא נכון. אין אדם שלא ירגיש קצת נחיתות בעקבות הערה כזו. זה לא אומר שכעת אתה הולך לנטוש את יהדותך. אבל בכל זאת, מילה - גם אם היא נאמרת מהאדם השפל ביותר ומכוונת נגד האדם החכם והמוצלח ביותר, עושה רושם.

פגוש את הדוב...

הסכיתו ושמעו להמחשה שממחיש עבורנו שלמה המלך. כתוב במשלי (יז, יב): "פָּגוּשׁ דֹּב נִשְׁכָּל בְּאֵישׁ וְאֵל כְּסִיל בְּאִנְלָתוֹ" - מוטב לפגוש דוב זועם שגוריו נלקחו ממנו, מלפגוש כסיל עם הטיפשות שלו.

הבה נלמד את המילים הללו. אתה הולך ברחוב, ואתה מבחין בדוב זועם שמתקדם לכיוונך מקצה הרחוב. איך אתה יודע שהוא זועם? אתה שומע את נהמותיו המגושמות - והוא גם נושף, ורוק נוזל לו מהפה.

למה הוא כל כך כועס? נניח שזו אמא-דובה, שגוריה נלקחו ממנה; זה הפירוש של "נִשְׁכָּל" - דובה שמחפשת אחר גוריה, שנלקחו ממנה על ידי ציידים.

הדובה הזו מוכנה כעת לקרוע את העולם לגזרים. היא משתוללת, היא אחוזת אמוק; וכעת היא הולכת ברחוב, והתמזל מזלך ללכת באותו הרחוב...

מה עכשיו? האם תמשיך לפסוע לכיוונה ברוגע ובשלווה, בתקווה שהיא לא תטריד אותך? אם אתה משיגנעה, אז אולי. אבל אם יש לך טיפת שכל, מה תעשה? אתה תקפוץ על גג של רכב חולף. ואם לא חולפים במקום שום רכבים, אתה תטפס על עמוד ברחוב. אתה תרוץ לכיוון הנגדי כל עוד רוחך בך. מה שלא יהיה, אתה תהיה מוכן אפילו לסכן את חייך כדי להימלט ממנה.

...ולא את הכסיל

וכעת מגיע שלמה המלך ואומר כך: נניח ובמקום לפגוש "דֹּב נִשְׁכָּל", אתה פוגש "כְּסִיל בְּאִנְלָתוֹ" - את האיש ההוא מקצה הרחוב שתמיד עוצר ומשוחח איתך. הוא מדבר לשון הרע; הוא מדבר דברי ליצנות על רבנים ותלמידי חכמים. וגם אם לא - גם אם הוא לא מעיז לעשות דברים כאלו, אבל הוא כסיל, והוא שופך לך שטויות אל תוך הראש.

דע לך, שהאיש הזה מסוכן יותר מהאמא-דובה. אם אתה רואה אותו פוסע לכיוונך ואינך מסתלק מהמקום, הוא יתפוס אותך בצווארון; וכעת אתה בצרות עוד יותר גדולות מאילו הדוב היה תופס אותך. זה מה ששלמה המלך מלמד אותנו כאן.

הוא קורא כל מה שמתחשק לו. יש מחלה כזו, לקרוא את מה שכותבים השוטים. צעירים, נוכלים, עמי הארץ, מנוולים, מחברים ספרים וכותבים כתבות, ואנשים קוראים את מה שהם כותבים. הו, מילה כתובה!

מי שאינו מציב שמירה על אוזניו, מקשיב ושומע הכל. אנשים יושבים ומאזינים לרדיו; יש שמאזינים לעוד כל מיני דברים. הם יושבים יחד עם שוטים ומאזינים.

נניח ובן-הדוד ג'ק מגיע לביקור עם משפחתו, ואתה יושב במשך שעותיים ומקשיב לו - והוא ממלא את אוזניך בשטויות. היכן הסורגים? היכן החומות? היכן הגדרות? היכן המאבטחים? אין דבר יקר כמו השכל, אבל אף אחד אינו שומר עליו!

חלון הרשעה

יש אנשים שמזמינים פושעים אל תוך ביתם. יש אנטנה על גג הבית אשר קולטת את הרפש ומכוונת אותו לבית, ובתוך הבית יש להם חלון מיוחד, שכאשר מסובבים ידית מסוימת נדלק אור גדול, ופושעים מתחילים להזדחל פנימה דרך החלון. לעתים הפושעים יושבים שם במשך שעותיים וגוזלים ממך את השכל - הם לוקחים ממך את הנכס היקר מכל.

אילו היית מניח להם להיכנס דרך אותו חלון ולקחת את כל התכשיטים שבביתך, היתה זו צרה קטנה בהרבה. תאר לעצמך שהוא היה יוצא מהמסך ולוקח, נניח, את טבעת היהלום של רעייתך, את שעון הזהב שלך, וכן \$1000 במזומן שאתה שומר אצלך באיזה מקום. כמה נורא זה היה בשבילך! היית מתקשר למשטרה. אוי אוי! שעון הזהב שלי! כספי החסכוניות שלי! ואילו כאן אתה מאבד את השכל שלך; גנבו אותך, רוששו אותך, נשארתי עני ואביון.

מה תאמרו? "לא, הוא לא לקח לי את השכל. אף אחד אינו יכול לקחת לי אותו. אני לא כזה טיפש. אני מסוגל לצפות בכל הדברים הללו, והראש שלי נשאר כפי שהיה".

זו התרמית הגדולה ביותר! השקר הגדול ביותר! השכל שלך כבר אבוד. איפשרת לגורם המסוכן ביותר לחדור אל תוך ראשך, והוא מחולל שם שמות. ההשפעות הזרות שמזדחלות אל תוך הראש שלך, מסוכנות יותר מחית-הטרף האיומה ביותר.

כסיל נולד

כי כשהכסיל הזה מדבר אליך, הוא לא מדבר אל האוזניים שלך - אלא אל הראש שלך. והוא הופך גם אותך לכסיל. אין לך שליטה על זה; לא משנה איזה ראש תורני יש לך או נדמה לך שיש לך, לא משנה כמה ערכי תורה כבר קנית או שנדמה לך שקנית - הוא יזיק לראש שלך באופן בלתי הפיך.

אתה חושב לעצמך: "איך זה יכול להיות? בתוך רגע אחד הוא יאמר משהו שיקלקל אותי?"

כן! זה טבעו של השכל. הוא כל כך יקר, כל כך רגיש, שאם הכסיל אומר לך משהו, עליך לדעת שזה יזיק לך. הוא מדבר אליך, ואתה הופך להיות כסיל כמוהו. לעולם לא תוכל למחוק מראשך את מה שהוא הכניס לשם. דבריו נכנסים לך לראש, ואתה זוכר אותם לעולמי עד.

קלקול עולמים

שמעתם? לעולם ועד! ואני אומר את הדברים על סמך מקור גדול. כולם יודעים שרבי יהודה הלוי, בעל הכוזרי, כתב את ספרו בדקדוק גדול. הוא אינו כותב שום מליצות או גוזמאות; כל מילה שקולה ומדודה. למעשה, לשונו היא מקוצרת למדי; במילים ספורות הוא מכניס הרבה רעיונות.

וכך הוא מלמד אותנו (מאמר שלישי אות ה). הוא כותב שמה שאדם שמע בצעירותו - הוא מתייחס שם לשירי עגבים ששמע אדם בצעירותו - "לא תתכן התשובה מהמחשבה". פירוש, גם אם האדם ישוב בתשובה, גם אם ישב בתענית ויוזיל דמעות, הוא לעולם לא יוכל להסיר את הדברים מראשו.

אין זה אומר שהוא יחשוב על זה כל הזמן. אין הכוונה שהדברים יהיו בתודעתו בכל עת. יתכן וזה יעבור לתת-מודע. אבל זה נשאר לעד. כל עוד נשמת רוח חיים באפו, זה נשאר שם.

כן נסלה, לא נשכח

וזה לא אומר שאי אפשר לחזור בתשובה על החטא. מי שעשה דבר שלא כדיון, מי ששמע דברים אסורים - נניח והוא הלך ח"ו לקולנוע, אסור אפילו לחלום לעשות דבר כזה, בפרט בימינו. מי שהולך לסרטים בימינו, יש לו סיכוי קטן ביותר להגיע אי פעם לעולם הבא - אין כל ספק בכך.

ודרך אגב - נא להפיץ את הדברים. כל יהודי, אנשים ונשים, בנים ובנות, צריכים להתרחק מסרטים כמו מבית של מצורעים, מבית של מגפה. אל תתקרבו אפילו לפתח הכניסה, בדומה להלכה שיש להתרחק ד' אמות מפתח בית זונה (ע"ז יז, א). תתרחקו משם. "הַרְחֵק מֵעֲלִיָּה דְרָפָךְ" (משלי ה, ח). וודאו שנתיב ההליכה שלכם אינו מתקרב לבית קולנוע. זהו מקום כל כך טמא.

אבל נניח ואדם כן נכנס לשם. עליו לדעת שהוא לעולם לא יוכל להסיר את זה מהראש שלו. בכל הנוגע לחטא - הוא יכול לשוב בתשובה. כמה עליו לשוב בתשובה? שילך לרב שילמד אותו איך לחזור בתשובה. זה חשוב מאוד.

אבל עליו לדעת שכל תשובה שהוא יעשה, לא תצליח להסיר את הדבר ההוא מראשו. משל למה הדבר דומה, לאדם שברוב חמתו כרת לעצמו את היד. הוא כעס מאוד, אז הוא כרת לעצמו את היד. וכעת הוא כבר לא יכול להניח תפילין. אז הוא שב בתשובה. הוא מתחרט על מה שעשה ובוכה ומתחנן לה' שימחל לו. טוב מאוד. אבל גם אם יחזור בתשובה עד סוף ימיו, זה רק יכול להסיר את החטא, אבל תפילין הוא לא יוכל להניח, כי היד שלו לא תצמח בחזרה. וזה לא שונה אצל השכל. ברגע שהשכל נפגם, שוב הוא לא יוכל לזכות מחדש לטהרתו המוחלטת.

אין זה אומר שצריך להתייאש. לא. צריך להמשיך ולהוסיף מחשבות טובות, להוסיף תורה, להמשיך ולחשוב אמונה ומחשבות של שכל אצילי, על מנת לכסות את זה; קבור את זה עוד יותר ועוד יותר עמוק. אבל זה נמצא שם, למרות הכל. ולכן עלינו לשמור על שכלנו יותר מכל דבר אחר.

ג' - שומרים על הבית

ביתן היקר

כעת אנו שבים לאיש בפרשת השבוע, קרוב משפחתנו, אח או בן דוד, ששכלו היה נתון תחת השפעת הגויים. ברור שכך היה. הוא הרי חי בין הגויים, התגורר בביתם, והיה משועבד לאדון גוי.

וכעת הוא רוצה לשוב הביתה אל נחלת אבותיו ואל משפחתו. וכאן מזהירה אותנו התורה לנקוט במשנה

- זה לשמור על השכל. כי אין כל תועלת אם הבית פתוח לכל דבר.

ולכן, הדבר שקודם לכל דבר אחר הוא להזכיר לעצמנו תמיד ש"מִכָּל מְשָׁמְרָא נִצְרָא לְבָרָא" - עלינו להשתחרר מכל מקורות ההשפעה מעולמם של הגויים. אחרת, מה זה שווה? הדבר דומה לאדם שאוחז בידו שיח קוצני, וקורא בקול: "אי! אי! הביאו לי מי-חמצן! הביאו לי וזליו!"

אף אנו נענה לו: "מה אתה צועק ומבקש תרופות ומשחות? קודם כל תעזוב את הקוצים!" מי שממשיך כל הזמן להכניס לעצמו קוצים לראש - אין לו סיכוי.

רשע עם פיאות

ניקח לדוגמא יהודי, יהודי שומר תורה ומצוות. יש לו פיאות ארוכות ארוכות, אבל הוא יושב וקורא, לדוגמא, עיתונים. די במודעות הפרסום כדי לספר את סיפורו של העיתון. שם מאדירים את הפריצות. העיתון כולו מסריח מוונדליזם. העיתונים הם אפוא מקור בלתי נדלה לכל אותם רעיונות כזב שאותם הוא טוען שהוא מנסה לעקור. הוא אוחז בחוזקה בקוצים!

וכך גם לגבי הרדיו. הוא מאזין לכל מיני חכמים בעיני עצמם, טיפשים מטופשים שמביעים עמדה בכל מיני נושאים שאין להם כל משמעות לחייו. וכל זה מוחדר אל תוך הראש שלו. אז למי אכפת אם אתה מלמד גמרא בחיידר? נניח ואתה מלמד גמרא ויש לך זקן ארוך. נניח והיה מקרה כזה. יש כמה מקרים כאלו. עליך לדעת שבפנים אתה רשע גמור. למרות שכלפי חוץ אתה טובל במקוה ונדמה שאתה צדיק גדול, בפנים אתה כולך רקוב.

ומה שבפנים - זה מה שנחשב. "תִּתְּנָה בְּנֵי לְבָבָא לִי" (משלי כג, כו) - "בני, תן לי את הדעת שלך!" אומר השי"ת. זה מה שאני רוצה. "רחמנא ליבא בעי!" הדעת - זה מה שיקר יותר מכל! "בְּכָל לְבָבְךָ" - עם כל הדעת שלך! אם הראש שלך מטייל כל הזמן אל מחנה האויב, אז גם אם גופך נמצא בין שומרי התורה, הרי שאתה חסר. אתה נמצא שם, לא כאן. וגם בעולם הבא אתה תלך לשם.

נגע המגזינים

צריך להשתחרר מהמגזינים. אותן נשים, אותן נערות, עליהן לדעת, כי כל עוד הן קוראות מגזינים, אין כל תועלת בדיבורים! גם אם כלפי חוץ הן צדקניות; גם אם הן מכסות

זהירות; זהירות! הראש שלכם הוא יקר מדי, רגיש מדי, בכדי לאפשר דבר כזה.

וזה לא רק הראש **שלך**. "לשוב אל משפחתו" פירושו לשוב לבית יהודי. בית יהודי! זה לא דבר של מה בכך. אם השכל הוא דבר יקר, אזי בית יהודי הוא הרבה יותר יקר, כי יש בו הרבה שכלים, הרבה שכלים יהודיים.

מדובר בראש של הבעל והאשה. של הילדים - קטנים וגדולים, ילדים שיום אחד יבנו בית משלהם. דבר כזה דורש שמירה מעולה.

לא מבינים את הסבתא-רבא

כשאנחנו שומעים את הדברים, אין לזה כמעט משמעות עבורנו. זה נכנס לאוזן אחת ויוצא מהאוזן השניה. ולמה? כי איבדנו קשר עם צורת הבית היהודי של ימי קדם.

אני אומר 'ימי קדם' - אבל איבדנו קשר עם קדושתו של בית יהודי מלפני מאה שישים שנה. למה אני אומר מאה שישים? כי עד לפני מאה ושישים שנה, רובם המוחלט של בתי ישראל ענו להגדרה זו.

המשגיח של ישיבת מיר בפולין, רבי ירוחם זצ"ל, התבטא פעם - הוא אמר את הדברים לפני כשמונים שנה - ואמר: "מיר קענען נישט פארשטיין אונדזערע עלטער באבעס - איננו מסוגלים אפילו להבין את גדולתה, את קדושתה, של הסבתא-רבא שלנו". שמעתם? לא של הצדיקים. לא של הסבא-רבא. של הסבתא רבא! "זה מעבר להשגתנו", כך אמה.

רבי ירוחם זצ"ל לא היה בעל גוזמא. הוא לא הגזים, ועלינו לקחת את הדברים הללו ברצינות רבה. והוא אמר זאת משום שלאבותינו, לסבתא-רבא ולסבא-רבא שלנו, היה שכל של תורה, והמבט שלהם על החיים היה מבט של תורה; הם בנו בתים קדושים.

בתים קדושים

איך בדיוק הם בנו את בתיהם הקדושים, איך בנו את שכלם התורני - זהו נושא בפני עצמו. בניית שכל של תורה דורשת לימוד של כל ההשקפות שמעניקים לאדם מערכת חדשה של ערכים, של אידיאולוגיה של תורה. איני יכול להסביר לכם את זה על רגל אחת, אבל אם אתם מעוניינים, אשמח לסייע לכם בכך. זהו נושא חשוב ביותר, שאי אפשר לדבר עליו מספיק. אבל לפני כן, המרכיב הראשון, היסוד

התנהלות רגישה עם בני המשפחה

וכעת, הנקודה האחרונה לפני שנניח לנושא, והוא: לא להכניס הביתה קרובי משפחה שאינם שומרי תורה ומצוות! זה מה שהתורה מלמדת אותנו אודות היהודי הזה שראשו נעכר על ידי מושגים של הגויים. "וַיֵּצֵא בְנֵינִת הַיֹּזֶל" - הוא יוצא לחופשי ושב אל עם ישראל כמובן. אבל לא כתוב דבר אודות "וְנָשָׂא אֶל מְשֻׁפָּחָתוֹ" כי לאפשר להיכנס לתוך הבית זה כבר סיפור אחר.

והנה, זהו לא נושא קל, כי יש הרבה יהודים טובים שאחיהם או הוריהם אינם טובים כל כך. אני מבין את זה. יהיה עליכם אפוא לנקוט בתחבולות.

תוכלו לשמור במידה מסוימת על קשר קרוב באמצעות הטלפון. התקשרו אליהם לעתים תכופות. שלחו להם מתנות. נסו לשמח אותם תמיד בכך שתשלחו להם מתנות, קטנות ותכופות; שידעו שאכפת לכם מהם. אולי אתם, בעצמכם, תבקרו אותם כדי להימנע מהם לבקר בביתכם בתכיפות.

כלי-משחית נייד

אבל להזמין אותם? זה צריך להיות מחוץ לדיון. עד כמה שניתן, עליכם לשמור אותם מחוץ לביתכם, כי אין כל ספק שאנשים שאינם שומרי תורה, מביאים עמם את סגנון ההתנהגות שלהם, את הצעותיהם ואת השקפותיהם.

סיפר לי פעם יהודי בבית הכנסת שכשחמיו מגיע לביקור, הוא מביא איתו טלוויזיה ניידת - יש כזה דבר; ניתן לרכוש את זה בקטלוגים מצויים - לבל יחמיץ את משחק הספורט האהוב עליו. הוא מביא טלוויזיה לתוך בית המקדש שלכם!

ואם הוא לא מביא את זה איתו, אז הוא מביא איתו את כל המושגים שהוא רכש מהטלוויזיה ומהרדיו ומהעיתון שיש לו בבית. סגנון ההתנהגות שלו וההשקפות שלו והמושגים שלו יעשו רושם על השכל של ילדיכם.

קשה מאוד לקיים בית מקדש, בית מקדש של דעת, אם אנשים נמוכי קומה יבקרו בו לעתים קרובות. וזהו היסוד הגדול שלמדנו בפרשתנו. אם עלינו להישמר אפילו מפני אחינו בשרינו, כי הוא מכר את עצמו להתגורר בין הגויים, מבינים אנו מה משמעות הדבר כלפי אנשים שמכרו את **שכלם** לגויים.

את שערן במטפחת ומתפללות שמונה-עשרה ארוך, אבל בפנים הן ממשיכות לקבל אספקה מצינור הביוב הראשי, שמזרים מי שופכין מהרחוב הישר אל תוך הראש שלהן!

הן לומדות כל הזמן את הערכים ה'נעלים' של הגויים: חיי מותרות, רדיפה אחר כל מיני הנאות ותאוות, קניות ובידור, וההפך מחיי תורה. מי שקורא ספרי קריאה של הגויים, ספרים המלאים בדברי חשק, אזי ההשחתה נכנסת אליו לראש דרך העיניים.

לא תביא תועבה אל ביתך

לפני שנסיים, נוסיף עוד שני פרטים, ואז נניח לנושא. אני יודע שאני דורך כאן על אצבעות, ולכו עוד מעט נניח לנושא. נשוב לזה יום אחד, אבל כעת נוסיף רק עוד שני פרטים.

קודם כל - הטלוויזיה. יש הרבה מאוד טיפשים שבכל ערב מזמינים גוי אל תוך ביתם. "לא תביא TV אל ביתך". יש לך תועבה בבית, על השולחן. אין מספיק מילים כדי לתאר את הרוע האיום הזה שמציף את הבתים. כל יהודי שלוקח ברצינות את יהדותו, עליו לדעת, שאין שתי אפשרויות בנושא הזה. עליך לסלק את מכשיר התופת הזה! בלתי אפשרי לקיים משכן, בית מקדש, שיש בו טלוויזיה. אין בזה שתי דרכים: או שיש לך בית מקדש, או שיש לך טלוויזיה. אי אפשר לקיים שניהם.

אתם יכולים להתעלם מהנושא, אבל עליכם לדעת שזו האמת הפשוטה - אתם נמצאים במגע ישיר עם כל הרשע הקיים בעולם. היום גם גויים חכמים אומרים שהמכשיר הזה משחית את הנוער. והוא משחית גם את שכלם של המבוגרים. אני לא אומר את הדברים כאדם קיצוני; אני אומר את זה לאחר שנים על גבי שנים של בחינת הנושא.

אל תגידו לי שזה מביא תועלת והשכלה. וגם אל תגידו לי שאין לזה משמעות, שבסך הכל מדובר באיזה עכבר מדבר, באיזה ציור. זה הרבה יותר גרוע מכך. וגם אם הגויים לא מדברים מילים של ניבול פה ולא מזכירים רעיונות מנובלים, זה כל כך ריק מתוכן, כל כך כוזב, כל כך עקום, כל כך שפל, כל כך רחוק מהערכים שלנו, שזה הרס. המשפחה יושבת יחד סביב השולחן, ונשחטת יחד.

שומר הראש של הבית

דלת של בית יהודי אינה דלת מתנדנדת וגם לא דלת מסתובבת, שדרכה עוברים רעיונות והשקפות בקלות מרבית. זהו אחד הדברים שהמזוזה מודיעה לנו. כשקובעים מזוזה בפתחו של בית יהודי, היא מכריזה: 'מכאן והלאה זהו מקום מיוחד במינו. מקום של שכלים קדושים שיש צורך להגן עליהם'.

האין זה דבר פלא, שיהודים עשויים לחיות חיים שלמים מבלי להבין שזהו אחד הדברים שהמזוזה מודיעה? יש המנשקים את המזוזה, אבל לא די בזה. כאשר אנו חולפים על פני המזוזה בכניסתנו וביציאתנו, תכליתה היא ללמד אותנו מה כתוב בתוכה: שזהו בית שבו ה' הוא אחד. הוא היחיד שמעניין את הדברים בבית הזה. "ודברת בם - ולא בדברים אחרים" - שום השקפות של גויים אינם מורשים להיכנס לכאן! זהו בית שבו אנו אוהבים את ה' "בְּכָל לִבְבְּךָ" - בכל הדעת שלנו, לא בחלק ממנו; לא שיש לנו שכל יהודי עם קצת שכל של גויים גם כן.

אני נותן לכם כעת שיעורי בית. כשאתם חוזרים הביתה היום - תרגלו את זה. עצרו על יד המזוזה למשך עשר שניות, והזכירו לעצמכם את הדברים שעליהם דיברנו היום. ולמרות שאנחנו עוד רחוקים מאותו אידיאל של שמירה מושלמת על שכלנו, אבל לכל הפחות אנחנו חושבים על כך ושואפים להתקרב לאידיאל הזה. וכך, לאט לאט, זה הופך יותר ויותר כנה. לאט לאט אתה הופך לבן אדם שמבין ש"מְכַל מְשֻׁמֵּר נֶצֶר לִבָּךְ כִּי מִמֶּנּוּ תוֹצֵאוֹת חַיִּים".

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

שומרים על השכל ועל הבית

מבין כל הדברים שעלינו לשמור עליהם, עלינו לשמור יותר מכל על שכלנו מפני השפעות זרות. כמו כן, חשוב שנשמור על ביתנו, המקום שבו שוכנים שכליהם של בני משפחתנו. המזוזה עומדת על המשמר מחוץ לביתנו, ומזכירה לנו, בעודנו נכנסים פנימה, שמוטל עלינו לעבוד את ה' בכל לבבנו - עם כל המחשבות, הערכים וההשקפות שלנו. השבוע, בלי נדר נעצור על יד המזוזה למשך עשר שניות, לפחות פעם אחת ביום, ונתבונן ביסודות אלו.

שאלה:

מה המטרה של שנים מקרא ואחד תרגום?

תשובה:

את המטרה של שנים מקרא וכולנו מבינים. כששומעים איזה דבר פעם אחת, כשקוראים אותו פעם אחת, זה כמו הקדמה, אבל לא באמת מפיקים מזה את התועלת המלאה. אם תקראו את זה פעם שניה, פעמים רבות מאוד, תגלו שבפעם הראשונה בכלל לא שמעתם את זה. זו תמיד עצה טובה.

זו הסיבה שכל המערכת של התנ"ך בנויה על חזרה. זה דבר פלא. "הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֶדְבָּרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אֲמִירִי פִי". בכל התנ"ך, בשירה, משלי, תהילים, בדרך כלל חלקו הראשון של הפסוק נשנה שוב בחלקו השני. כמובן שזה נעשה עם מילים אחרות בעלות גוון אחר של משמעות, אבל הרעיון פחות או יותר חוזר על עצמו. העובדה שלאורך התנ"ך הרעיון חוזר ונשנה בפסוק, נעשה במטרה שהיא תחלחל פנימה בפעם השניה. פעם אחת זה לא מספיק.

כל מחבר טוב וכל דרשן טוב נוהג כך. הם אף פעם לא יאמרו איזה רעיון, ואז ימשיכו הלאה לרעיון הבא, כי קהל השומעים ישאר מבלבל. הדברים לא יחלחלו כלל. צריך לומר רעיון אחד, ואז לחזור עליו. הטוב ביותר הוא לחזור עליו במילים שונות. דרשן ממולח עשוי לחזור על אותו הדבר עשר פעמים מבלי שהשומעים יבחינו בכך, כי בכל פעם הוא עושה שימוש במילים אחרות, אבל כך הרעיון מחלחל פנימה בצורה יותר יסודית. זהו הטעם ל"שנים מקרא". חייבים לחזור פעמיים על הפסוקים. מי שילמד תנ"ך, יבחין כמה חשוב העיקרון הזה.

ולמה "אחד תרגום"? בימים עברו, כאשר התרגום היה השפה המדוברת כמו בתקופת בית שני, שבאו מבבל, וכולם דיברו ארמית, הענין היה חשוב. אבל התרגום אינו תרגום גרידא, אלא בנוסף הוא גם פירוש. קריאת התרגום היא דבר מועיל גם עבורנו, כי כשקוראים את התרגום, שמים לב לגוונים של משמעות בפסוקים, שלא היינו ערים להם כשקראנו את לשון הקודש בלבד.